

Секція 2

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНЦІЯ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

УДК 339.982

СУЧАСНІ ПРОТИРІЧЧЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ СФЕРИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН

Бестужева Світлана Василівна – кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
(м. Харків, Україна) E-mail: svitlana.bestuzheva@gmail.com

У сучасній системі світогосподарських зв'язків світова торгівля є однією з найбільш розвинених і регульованих сфер міжнародного економічного співробітництва як в національному, так і у світовому масштабі. Розвиток світової торгівлі як форми міжнародних економічних відносин безпосередньо пов'язаний з динамікою сукупного продукту: збільшення обсягів світового виробництва на 10 % сприяє зростанню обсягів світової торгівлі на 16 % [1].

Сучасна світова торговельна сфера характеризується розвитком глобальних виробничих систем із використання міжнародної спеціалізації країн, що суттєво підвищує їх конкурентоспроможність і сприяє збільшенню обсягів експорту, впровадженню нових технологій і залученню іноземних інвестицій.

На теперішній час у сфері міжнародного торговельного співробітництва відбуваються значні зміни, які впливають не тільки на динаміку та структуру світової торгівлі, але й на можливості розвитку міжнародної конкурентоспроможності окремих країн.

У цьому контексті доцільно більш детально висвітлити такі основні тенденції сучасного розвитку світової торговельної сфери.

По-перше, слід констатувати значне скорочення обсягів світової торгівлі товарами та послугами за останні роки – темпи зростання обсягів торгівлі як товарами, так і послугами у 2016 р. склали всього 1,2 % порівняно з 2015 р., що є найнижчим показником за останні тридцять років. Номінальна вартість світового товарного експорту скоротилась на 18,6 % – з 19 трлн дол. США в 2014 р. до 15,464 трлн дол. США в 2016 р. [2]. Як основні фактори виокремлюються зниження курсу валют країн відносно долара США, що значною мірою вплинуло на скорочення вартісного обсягу торгівлі в доларах, а також значне падіння цін на сировинні товари, зокрема на мінеральне паливо (переважно на нафту), що обумовило зниження вартості експорту сировинних продуктів.

По-друге, посилюється диференціація не тільки між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються (яку можна розглядати як стійку тенденцію), але і між країнами, що розвиваються. Незважаючи на те, що частка країн, що розвиваються, у світовому товарному експорті у 2016 р. складає 45 % порівняно з 36 % у 2005 р., між ними та розвиненими країнами зберігаються помітні відмінності: 70 % світового експорту у 2016 р. сконцентровано у 18 країнах-експортерах товарів (переважно це розвинені країни та країни Азії) [3].

По-третьє, внаслідок стрімкого падіння світових цін на сировинні товари спостерігається значне зниження обсягів експорту саме у країнах з перехідною економікою та у країнах Африки, що є очевидним підтвердженням неефективності експортоорієнтованої сировинної моделі національного економічного розвитку.

По-четверте, внаслідок зміни вектора міжнародного економічного співробітництва – від глобалізації до регіоналізації та національної ідентифікації – проголошеного на Всесвітньому економічному форумі в Давосі у 2017 р., серйозні зміни, на думку автора, торкнуться і системи міжнародного регулювання торговельної сфери.

Серед основних причин цих змін можна виокремити: прагнення Великобританії до виходу з Європейського Союзу, що безумовно по-

глиблюватиме загострення ситуації в самому інтеграційному об'єднанні за умови відсутності виробітки конструктивних заходів щодо забезпечення стійкого співробітництва між ЄС і Великобританією; зміну політичного курсу США внаслідок перемоги Д. Трампа, орієнтованого на реалізацію національних інтересів, що сприятиме зміні формату співробітництва країн-учасниць Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА) та Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС).

По-н'яте, спостерігаються зміни в міжнародній системі регулювання торговельної сфери. Діяльність міжнародних економічних організацій та багатьох країн за останні декілька десятиліть спрямована на лібералізацію зовнішньоторговельної сфери, скорочення торговельних бар'єрів і дискримінації. Однак у сучасному торговельному співробітництві все частіше спостерігається прагнення країн до захисту національних торговельних інтересів через розробку та впровадження обмежувальних заходів. За даними Світової організації торгівлі, за період з середини жовтня 2016 р. по травень 2017 р. країнами СОТ було реалізовано 74 нових обмежувальних заходів, тобто 11 заходів щомісяця, 61 % з яких є захисними заходами у відповідь, інші – заходами зі встановлення імпорتنих тарифів. Із 1583 заходів обмеження торгівлі, зареєстрованих з 2008 р. по травень 2016 р. відмінено було тільки 387, тобто діючими є ще 1196 обмежувальних заходів, які охоплюють 5 % світового вартісного імпорту [2].

Очевидно, що впровадження такої кількості обмежувальних заходів сприяло збільшенню числа міжнародних торговельних суперечок, вирішення яких здійснюється через механізм врегулювання суперечок СОТ – унікальний судовий орган, в якому до автоматизму доведені процедури третейського розгляду та прийняття коректних заходів при невиконанні країнами вимог. Ця система широко використовується членами СОТ, у тому числі при врегулюванні торговельних суперечок між сторонами регіональних торговельних механізмів, що свідчить про її довгострокову ефективність і легітимність.

З 1995 р. у механізм врегулювання суперечок було подано 507 запитів на проведення консультацій, що перевищує кількість суперечок, які

були прийняті до розгляду в рамках ГАТТ за 47 років (300 суперечок), при цьому в рамках механізму розглядаються суперечки, які охоплюють торговельні потоки обсягами понад 1 трлн дол. США [2].

Вирішення наявних протиріч у міжнародній торговельній сфері, на думку автора, можливе за рахунок реформування всієї системи регулювання міжнародного торговельного співробітництва шляхом реформування як діяльності міжнародних організацій у сфері торгівлі (СОТ, ЮНКТАД, ЮНСІТРАЛ), так і системи міжнародного правового забезпечення торговельних відносин між країнами, спрямоване на досягнення конструктивного діалогу між ними та забезпечення сталого розвитку світової економіки.

Отже, в умовах посилення впливу глобалізації на розвиток світової економіки загострюється проблема пошуку дієвих механізмів ефективного співробітництва між країнами з метою підвищення рівня інтегрованості національних економік у міжнародний економічний простір. Для України як суб'єкта світогосподарських зв'язків врахування вищенаведених протиріч сприятиме розробці та реалізації гнучкої зовнішньоторговельної політики для забезпечення стійких конкурентних позицій на світовому ринку.

Література

1. Бестужева С. В. Міжнародна економічна діяльність України: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2010. 212 с.
2. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <http://wto.org>
3. Офіційний сайт ЮНКТАД. URL: <http://unctad.org/>

